

Pirkko Saisio

Trýzeň

**Monumentální
historický román**

host

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR a nadace FILI
This work has been published with the financial assistance of FILI —
Finnish Literature Exchange

F **I**
L **I**

**MINISTERSTVO
KULTURY**

Original title: Passio

© Pirkko Saisio 2021

Published originally in Finnish by Siltala

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by agreement with Livia Stoia Literary Agency

Cover illustration © David Schmitt, tuyo.art

Translation © Michal Švec, 2024

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2024 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2318-4 (PDF)

ISBN 978-80-275-2319-1 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2320-7 (MobiPocket)

*„Jsi můj,“ řekl Arťom divokému sobovi a pak mu vrazil nůž do krku.
„Ale pamatuj. I já jsem tvůj.“*

Sob z něj nespouštěl oči, avšak jakmile do závěje vytryskla krev, pohled mu zeskelnatěl.

Zeskelnatěl, potom vyhasl. A nakonec přestal existovat.

Arťom si očistil ruce sněhem.

„Odpusť mi to,“ řekl sobovi a uřezal mu hlavu, potom jí kolem krku zavěsil matně zlatou placku na koženém řemínku. Byl na ní vyobrazený věnec z obilných klasů, uprostřed něj srp a kladivo a na pozadí kupole připomínající minaret.

Sobí hlavu postavil na kořen stromu; bezhlavé tělo se mu ponese snáz.

„I ty mi odpusť, protože já se teď stanu tebou,“ pověděla sobí hlava Arťomovi.

Věděl, že mluví pravdu.

Neviditelná opona mezi nimi se roztrhla.

Florencie

Převor kláštera San Marco, bratr Girolamo Savonarola, důvěřoval jen sám sobě a Bohu, proto se špatně naladěný už probudil.

Obyvatelům města nevěřil.

Sen i žízeň zahnal ledovou vodou.

Tu nabral z nabobtnalého dřevěného žlabu pod přístřeškem chlěva. Hladinu znečišťovala šustivá stébla trávy, ovce ji ojínnou spásaly od časného rána, a jak se přišly napít, stébla jim z tlamy napadala do průzračné vody.

Chaos panuje všude a člověk není o nic moudřejší než ovce, toho si Savonarola povšiml už dávno.

Lidské touhy jsou komplikovanější než ty ovčí, ale stejně krátkozraké. Stejně malicherné.

Ovce touží po trávě, vodě, páření, u jiných ovcí hledá bezpečí.

Člověk prahne po tomtéž. A kromě toho prahne po zlatě.

Bůh ani převor nechápali, kde se ta dychtivost po zlatě bere.

Souvisí pochopitelně s jablky, ženou a hadem. Souvisí se stromem, který byl člověku zapovězen.

Jenže ten kov. Chladný a matný, vydolovaný ze země. Z něj lidé šléjí.

Člověka donutí pokleknout před jiným člověkem, muže před mužem, ženu před mužem, muže před ženou.

Za nocí pobízí lidi k tanci. Proplétá tělo s tělem na nesprávném lůžku.

Maluje obrazy, poodkrytá ňadra, zasněné tváře a naaranžované postavy, které se ve skutečnosti skládají z krve, slin a hlenu.

Shnilé jablko nabízel had ženě a žena muži i za těchto nabubřelých dní ve Florencii.

Na Piazza della Signoria už hořel oheň. Lačně olizoval dříví na podpal.

Frateho hoši, *fanciulli*, zadržovali obyvatele města, kteří se k doutnající hranici horlivě prodírali s kusy nábytku, hracími kartami a olejo-malbami.

Zbrklé krmení plamenů by mohlo zatím nesměle plápolající oheň zadusit.

Girolamo Savonarola postával v lodžii, za sloupem. Toužil po klidu, ještě chvílku.

Zahlédl ho Sandro Botticelli a zdálky na něj zamával. Girolamo si stáhl kápi přes obličej.

Malíř měl u nohou dva obrazy. Spoře oděné ženy s odhalenými nadry byly natočené k náměstí; Sandro své hříchy tajit nehodlal.

A hřích brzy vzplane mohutně jako sám očištec. Bude to vatra pokání a očištění, kouř z ní dosáhne až do nebes.

Dým Boha obměkčí, určitě ano, tak jako ryzí kajícnost obyvatel obměkčila francouzské jednotky a ty město z bázlivé úcty ušetřily.

Z popela města, jež se rochní v sodomitských rozkoších a neřestech, povstane nová říše, již bude vládnout sám Kristus. A kdo by se opovážil vzdorovat rodícímu se Kristovu království na zemi?

Sandro vzal obrazy pod paži a vyrazil za Girolamem. Ten se na něj pousmál.

Rozhodl se Botticelliho oslovovat jeho oficiálním jménem Alessandro. Snad tím rozrušeného malíře odežene a sám bude moct v klidu pozorovat oheň a uprostřed všeho toho povyku na náměstí se pohroužit do modlitby.

Možná se v ohni objeví Kristova tvář, možná v praskání hranice zaslechne Boží šepot.

Sandro mu ukázal své obrazy.

Neutichaly klepy, že malíř se na plátnech vrací ke své dávné lásce z mládí, Simonettě Vespucciové, zhýralé ženě, manželce jiného muže.

Bývala krásná, jako bohyně, jako Pallas Athéna, a tak ji poblázněný Sandro také zvěčnil, jako nadpřirozenou bytost, Grácii jara, s průzračnou pokožkou i duší. Jaká to pošetilost tryskající ze štětce zamilovaného, zmatený bzukot čmeláka opilého nektarem.

„A *Primaveru* jsi s sebou nevezl, Alessandro?“

Botticelli zrudl.

„Ta přece není moje, nikdy nebyla.“

Girolamo to samozřejmě věděl.

Obraz *Primavera* byl svatební dar pro zhýralou ženu a jejího nancovatého muže.

Už na svatbě se Simonettě kromě Sandra dvořili i oba zahálčiví a zkažení bratři Medicejové, Lorenzo a Julián.

Muži nenadbíhají ženě, která jim k tomu nezavdává důvod, to jistě ne.

Žena s neposkvrněnou duší upírá pohled do svého nitra, do ticha duše.

Lorenzo Medicejský si objednal malbu, Alessandro do ní vložil své srdce, povznesl objekt svého chtíce na nadpřirozenou bytost s odhalenými nadry.

Avšak Simonettu nakonec získal Julián Medicejský.

Paroháči byli oporou jeden druhému, Simonettě nikdo.

Skolila ji nemoc, necelý rok po svatbě.

Bůh si vzal mladou ženu k sobě, naložil s ní podle své vůle, završil osud mladé prostopášnice podle svého uvážení, do toho nikomu nic není.

Ale jen pomatenec by nespátkoval varování v tom, že ten nejkrásnější květ, ještě ani ne plně rozvítý, zvadl z Boží milosti.

Nebo nemilosti.

I to byla věc Páně, pro člověka nepochopitelná.

Sandro se jal popisovat své obrazy, obšírně se kál za polonahé ženy na nich a Girolamo to rychle znudilo.

Poznal, že to jsou jen skici, bezcenné. A tyhle chce Sandro vhodit do Božího obětního ohně, drobnými si hodlá vykoupit místo na věčnosti.

„Bůh ví, jakou hodnotu tvé malby mají.“

Sandro znovu zrudl, nejprve potěšením, pak zahanbením, když si uvědomil, že ta věta je dvojsečná zbraň.

Girolamo zahlédl mezi lidmi na náměstí kněžnu Vasariovou.

Byla oděná v černém, snažila se splynout s davem, ale zároveň se z něj vydělovat.

Masy čekající, až se hranice vznítí, ji očividně děsily, především mladičci *fanciulli*, kteří nepochybně zavítali i do jejího paláce a teď nedočkavě hleděli do ohně.

Nadto kněžna mrzla.

Byl chladný únorový den, jasný a nemilosrdný jako Boží oko, jež z nebe dozírá na hříšné zástupy na Piazzе della Signoria.

Girolamo se zrozpačitělému malíři omluvil a pospíšil si za šlechtickou.

Kněžna držela v každé ruce vysoký svícen.

Protože chtěla vystupovat pokorně, téměř jako nemajetná osoba, její služby stály opodál, mezi stoličkami, zrcadly, nadýchanými peřinami a sametovými závěsy.

„Bůh se dnes raduje za vaši duši,“ řekl jí Girolamo.

Pousmála se a přikývla.

Bratra Savonaroly se bála, jeho neustále horečnatých očí, pronikavého pohledu a nejasných vět, z nichž se nedalo usoudit, zda je prorokem, nebo jestli se vysmívá mravečkům, kterým rozmetal mraveniště a oni teď obnažení poplašeně pobíhají sem a tam.

„Když se všeho vzdá boháč a cetky zaplanou na hranici, kouř se vznese až k nebesům. Když se všeho vzdá chudák, plamen je menší, skoro neznatelný. Který z těch ohňů Bůh ocení spíš?“

„Na to neznám odpověď, bratře Girolamo.“

„Ani já ne,“ zasmál se.

Koutky úst nejistě pozvedla i kněžna.

„Není na člověku, aby soudil Boží činy,“ pronesla nesměle.

Girolamo si ji prohlížel, ve tváři záhadný úsměv nahánějící hrůzu, dokud kněžně nezčervenala líčka.

„Obě hranice budou patrně stejně hodnotné, ačkoli vatra boháčů si vyžádala víc, nebo jste snad jiného názoru?“ zeptal se.

„Dala jsem vše, co jsem měla,“ odpověděla polekaně.

„Jistě. Chudý nemá zbylí, u bohatého je třeba odhodlání.“

„Tak to dozajista bude.“

„A proto je chudák blažený už od narození.“

Girolamo se obrátil k odchodu, chvíli nasával kouř a pak se najednou ke kněžně přitočil, jako by si ještě na něco vzpomněl.

„Vše, co jste měla?“

„Co prosím?“

„Dala jste vše, co jste měla? To vaše všechno je tedy teď zde?“

Kněžna se třásla, ale přesto se přiměla pohlédnout mu do očí.

„V domě zůstalo jen nářadí a věci každodenní potřeby.“

Věděl, že mu lže.

A ona věděla, že on to ví.

„No ovšem,“ podotkl, „tohle je přece pouze hranice plná samých zbytečností.“

Plameny už sahaly do výše střech, jasný únorový den zhoustl dýmem a ochraptělými modlitbami kajícníků.

...sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo...

Byla vidět i nahá záda, mladí mniši se v mraze bičovali, bolestí si stoupali na špičky, když jim bič dopadl na kůži, pronikavě vykřikovali trýznivá pokání.

Bratr Girolamo kázal hřmotně, ale jeho hlas se přesto ztrácel v praskotu hořícího dřeva, halasu nářků a otčenášů.

Kazatel směřoval k nebi, anebo možná do pekel: kolem něj se kroutily tlusté kotouče dýmu, zcela ho zahalovaly, ovíjely se mu kolem hlavy a ramenou a na okamžik to vypadalo, že ho snad stáhly pod zem. Pak se mu kouř obtočil kolem nohou, jako by ho neviditelné ruce zvedaly k nebesům.

Kdesi zaržál kůň a jinde zakokrhál kohout, uprostřed dne.

Kvílení kajícíků přehlušilo Girolamův hlas, po náměstí pobíhalo splašené prase, i to kvičelo ve smrtelné hrůze, ačkoli kát se nemělo z čeho.

Z některých ran po biči už crčela krev, v mraze rychle tuhla a její pach se mísil s pachem kouře, slin a dlouho nepraných vlhkých šatů.

Byl to zápach chudiny a kněžna Vasariová si před ústy nenápadně přidržovala vlněný šál.

Bála se tady všeho a všech, opelichaných psů, kteří se necudně pářili, nabuzení zvláštní atmosférou, mrzáků a žebráků, již se jeden přes druhého cpali k ohni, aby se ohřáli, mnichů obracejících svou zlobu vůči sobě samým.

A ze všeho nejvíc se bála oné čiré nenávisti, s níž na ni a jí podobné hleděli žebráci, mrzáci, služebnictvo, všichni ti osudem těžce zkoušení nuzáci, a to jak ti, kteří za svůj úděl nijak nemohli, tak ti, kteří si chudobu zvolili sami.

Kněžna vhodila svícny do plamenů a pohledem dala znamení sloužícím.

Oheň spolykal stoličky, toaletní stolec, několik bezcenných maleb, ošoupaný samet.

Věci bezmocně dýmaly v kající výhni.

Všechno to bylo nesmyslné, ošklivé a podivné.

Rozum a krása života se řítily na těžkopádném povozu do strže.

Kněžna Vasariová věřila, že brzy, už zanedlouho, si ještě někdo jiný než ona musí uvědomit, že Kristovo království nelze stavět na písku tohoto chaosu, zloby a pomstychtivosti.

I kněžna se pochopitelně kála, z ledasčeho.

Každícký večer si připomínala, jakých hříchů se ten den dopustila, odívala je do slov a učila se zpaměti věty ke zpovědi.

Na Ponte Vecchio jsem opětovala pohled černoookému mladíkovi z družiny syna soudce Uziliho. Není odsud z města, snad jen z Oltrarna, nevybavuji si, že bych ho někdy dříve viděla. Jeho oči přitahovaly mou pozornost, neměla jsem to dělat. Za trest se mi vysmál řezník prodávající na mostě maso, výměny našich pohledů si všiml, stydím se, stydím se, stydím.

Dnes večer jsem hrála ledabyle, byla jsem unavená a podrážděná, manžel mě pokáral, protože jsme hostili jeho bratrance z Orvieta, knížata Giovanniho a Lucase Massiovy. Giovanniho žena Aurora je dcera obchodníka s kořením a není ani trochu hezká. Na výtky svého muže jsem reagovala nevhodně, ale poté co hosté odešli, jsem poprosila o prominutí alespoň klavichord, vyhlížel tak posmutněle.

Náš kočí s legračním jménem Popo tvrdil, že žebrák, který na Piazza del Duomo srdceryvným hlasem vyvolává, že přišel o obě ruce, vůbec bezruký není, ruce schovává pod pláštěm, aby vzbudil lítost. Jenže ten žebrák pak chvíli běžel vedle koní a zvedal pahýly paží, končily mu u loktů. Popo i přesto nezastavil a já ho nepřiměla spřežení otočit, naopak se mi ulevilo, protože pahýly ve mně vzbuzovaly hrůzu a kolem žebráka se rojily mouchy. Své necitelnosti lituji.

Každý pátek se kněžna Vasariová scházela v bazilice Ducha svatého se svým zpovědníkem, bratrem Abramem, ve zpovědnici poklekla a monotónním hlasem odříkala svá nazpaměť naučená vyznání.

Bratr Abramo důkladně skrýval zívání a dával si pozor, aby kajícnici nepopoháněl. Jakmile se směšná kněžnička ujistila, že správně pochopila, jak učinit pokání, a zamířila do příšeří arkád, pokaždé se mu ulevilo.

Kněžna věděla, že její hříchy nejsou nijak těžké ani nijak zvlášť zajímavé.

Takové hříchy před ní brány věčnosti neuzavřou, tedy snad.

Budou však její dobré skutky a pokání u posledního soudu stačit?

Ta myšlenka ji občas napadla, obvykle ji ale podobně jako jiné vytěsnila s tím, že se k ní vrátí někdy později.

Kromě toho měla plán.

Pokud ovdoví, je rozhodnutá vzdát se svého majetku.

Zatím nebylo kam spěchat, kníže Vasari jedl, jak se patří, smál se, dopřával si vína a snadno se opil, vyváděl, rozhazoval rukama, pouštěl se do hádek a zase se rychle uklidňoval. Nezdálo se, že by mu smrt byla v patách, a nejspíš ještě dlouho ani nebude.

Až kněžna ovdoví, stáhne se do ticha kláštera, bude se modlit a stane se pokornou a poslušnou. Modlit se bude i za knížete, vyprošovat milost pro jeho duši, která bude dozajista vyplašeně bloudit zemí stínů, tak podivně děsivou pro mužný charakter lpící na pozemských potěšeních.

Oheň už slábl, z dýmu se vynořil bratr Girolamo, otíral si pot z čela a rozkoukával se, jako by se právě probudil.

Čeledín dostihl kvičící prase a vedl si ho po náměstí na provaze, vyčerpaně se vzpíralo.

Mladý mnich si zakryl nahá záda hrubým pláštěm a zašklebil se bolestí, po tvářích mu k bradě stékaly nechtěné slzy.

Kněžna skoro zaslechla cinknutí, jak zmrzlá slza dopadla na dlažbu.

Mráz přituhoval.

Žebráci se stahovali k ohni, ale ti, kdo měli domov, se začali rozcházet.

Starý žebřák, který se třásl jen ve spodní košili, se holí snažil z ohně vylovit plášť, jež předtím hodil do výhně pokání, poblouzněný všeobecným vzrušením.

Jiskry chvíli tančily proti jasnému nebi, pak vyhasly.

Hranice pokání dohořela.

Kněžna dala pohledem znamení služebnictvu, nastal čas k odchodu.

Městem se rozléhaly kostelní zvony, ve větru voněla akácie, v kerách šveholili čížci; bylo jaro, jaro, jaro!

Kněžna Vasariová stála ve dveřích, aby se nadýchala čerstvého vzduchu.

Hedvábné šaty vykopané ze země stále zaváněly hlínou, ačkoli tři dny visely na dvoře, stranou pohledů. Plesnivé skvrny namočili a vydrhli, avšak šaty byly pořád trochu flekaté.

Ale měly hluboký výstřih a kněžna nastavila hrudník svěžímu jarnímu větru, naskočila jí husí kůže, avšak pokožka si rychle zvykla.

V konečně odhaleném výstřihu ji studil zlatý strom poznání dobra a zla, překvapivý dárek od knížete, těžký zlatý šperk o velikosti nádeníkovy dlaně.

I z něj vydrhli dvouletou plíseň, hlínu a prach.

Ted' se jablka, rudé granáty vsazené do zlatých větví, blyštěla na slunci. Na stromě se třpytily drobounké sněhové vločky, leskle vybroušené diamanty, neboť rajskou zahradu podle zlatníka překvapila zima.

Ametystové a smaragdové šupiny hadího těla, obratně ovinutého kolem kmene, svítily jako malé blesky a stejně zlomyslně jiskřily i diamanty strašlivých hadích očí, k hlavě neúměrně velkých, takže had vyhlížel nejen proradně, ale také přízračně.

Z tlamy mu visel rudý rubín rozeklaného jazyka.

Kněžně z jakéhosi důvodu připomínal Mojžíšovy kamenné desky, do nichž bylo vytesáno desatero Božích přikázání.

V purpurových šatech si šlechtična připadala jako ona kněžna Vasariová, kterou znávala.

Vzprímená. S pronikavým pohledem. Vlídna, avšak přísná.

Ustavičným strachem a bezesnými nocemi zestárla, shrbila se, začala se lekat stínů.

I hlas jí zeslábl, nicméně ted' opět povstal ze země, až odkudsi z útrob, jistý a posílený, rozléhal se palácem jako vyzvánění ohromného mosazného zvonu.

Kněžna Vasariová vstala z mrtvých, stejně jako celá Florencie.

Povoz, který sjel do strže, vyzvedli zpátky na cestu.

Popo zastavil kočár na kraji Piazzy della Signoria, dál by davem neprojel. Služebnictvo vyrazilo na náměstí s předstihem pěšky a teď své paní pomáhalo vystoupit.

Pohled na bolest ani na prolévání krve kněžnu netěšil.

Puch škvařícího se lidského masa ji děsil, podobně jako nohy oběšence komíhající se ve vzduchu a sprška moči, která vytryskla zpod haleny, když viselec nadobro ztratil vládu nad svým tělem.

Nejvíce ji ovšem děsil ten okamžik, kdy duše sebesilnějšího popraveného podlehne spolu s tělem, z úst se vydere výkřik, kletba i modlitba zároveň, oči zdivočele těkají, avšak pravděpodobně již nic nevidí.

Od knížete se účast na popravách významných osob, kacířů a zvláště brutálních vrahů očekávala a také se předpokládalo, že kněžna bude při těchto událostech stát po boku svého muže jen kousek od popraviště, jenže kníže právě odcestoval do Milána kvůli nejasnostem ohledně dědictví po strýci, jak alespoň tvrdil, a ona se tentokrát na Piazzu della Signoria dostavila ze své vlastní vůle.

Chtěla se přesvědčit, že Girolamo Savonarola opravdu zemře a že ta dlouholetá noční múra skončí.

Chtěla se ujistit, že prorok Eliáš nevytáhne popraveného do svého ohnivého vozu a že ani Kristus neroztrhne nebeskou oponu, neuchopí Savonarolu v podpaží a nevyzdvihne ho skrze mraky k sobě.

Chtěla se ujistit, že na piazzu nezemře prorok.

Dá-li Bůh znamení, že je prolévána nevinná krev, bude město zatraceno.

Služebnictvo proráželo cestu davem, kněžna si přála uchýlit se do stínu lodžie, daleko od popraviště, na kterém už se houपालy oprátky. Pod nimi byla navršena hranice, zatím nezapálená.

Tři čeledíny vyslala těsně k pódiu, aby se dozvěděla, jaká budou Savonarolova poslední slova.

Zářivě modrou jarní oblohou přeletěl jestřáb, pronikavě zakřičel a zmizel.

To bylo znamení, patrně, ale jestli od Boha, nebo od d'ábla, nikdo nevěděl.

Kněžna zavřela oči a ponořila se do modlitby.

Had s d'émantov'ými očima se zvedal a klesal v rytmu jejího dechu, vyplazoval rudý jazyk na všechny, kdo se zastavili poblíž, aby si tento ohromující v'ytvor prohlédli.

Girolamo Savonarola se odevzdal Božímu milosrdenství, ale za bezesných nocí si pečlivě procházel, co se má stát. Znovu už se zlomit nenechá.

Při výsleších, za nejkrutějš'ího mučení, volal matku.

To bylo v'ůbec nejhorší.

Tím druhým nejhorším bylo doznání, když už byla bolest nesnesitelná, že si všechna vidění vymyslel. Následujícího rána své doznání odvolal.

Kristus v Getsemanech prosil Boha, aby ho zprostil očekávaného mučení i smrti.

I tehdy byla noc a Kristus ji probděl o samotě, tak jako Girolamo Savonarola.

Kristus měl také strach a zakolísal, ale jen na chvíli, tak jako Girolamo.

Během své poslední noci ucítil Savonarola na tváři závan dechu.

V cele byl sám, dveře byly zamčené.

Dovtípil se, že už dávno čeká na svého vraha.

Noci se táhly jako roky, byly neklidné, plné divokých snů.

A i když bděl, uvědomoval si svou ostražitost, v klášteře a obzvlášť mimo něj bedlivě zkoumal každého, kdo se k němu snažil přiblížit, a jeho úmysly.

Vyděsil se pokaždé, když někdo učinil prudký pohyb, ukrýval ruku nebo se mu vyhýbal pohledem.

Jedl málo, v každé lžici polévky podvědomě cítil podivnou přísadu.

Papež Alexandr i celý Řím se ho chtěli zbavit, definitivně, to bylo nad slunce jasnější.

Šlo už jen o to, co bude pro církev výhodnější, jestli otrava jedem, která se vysvětlí zánětem žaludku, bodnutí dýkou, za kterýžto zločin někoho pověsí, nebo veřejná poprava.

Girolamo poklekl, ani se nehnul, a jako lovec naslouchal a vnímal tmou.

Na tváři znovu ucítil lehoulinký dech.

Zatápal v temnotě kolem sebe.

V cele kromě něj nikdo nebyl, ani člověk, ani krysa, ani ještěrka.

A znovu.

Lehký závan, dlouhý jako výdech.

Zavřel oči.

Podivné teplo, jaké dosud nezažil, se mu vlilo do údů, do hrudi, do břicha.

Konečně pochopil.

Přišel za ním Kristus, je těsně vedle něj, srovnal s ním rytmus dechu, ale zůstává neviditelný a mlčí.

A Girolamo Savonarola nyní pochopil i to, že zázračná zjevení nepřicházejí v podobě hořících keřů ani hlasité řeči nebo roztržení nebeské opony.

Objevují se v podobě téměř nezmatelného tepla, záblesku světla, záchvěvu vzduchu, slabého očekávání.

Girolamo Krista chápal, teprve teď mu porozuměl.

Ve svých kázáních tento mnich nazýval církev děvkou, vždyť Kristus vyhnal bičem z chrámu prodáváče i kupce.

Církev se naparovala v šatě utkaném ze zlata, se zmalovaným obličejem, v podbízivých melodiích, lákala nevinné duše jako ta nejubožejší nevěstka a papež Alexandr, v pořadí už osmý nositel onoho slovnitého jména, se nechal prostitutčím hlasem a gesty omámit, lezl před ní po čtyřech, klaněl se zlatu a diamantům, líbal jí mrštná bosá chodidla, chvástal se, že je její milenec, a na své ovečky zapomněl, zapomněl, že jeho hodnost je pastýř, a tedy — sluha.

A to všechno se odehrávalo ve jménu Krista.

A On přesto nevyslal své archanděly s mečem, aby tomuto grotesknímu divadlu, odehrávajícímu se v Jeho jméně, učinili přítrž. Proč?

Proč Kristus mlčel a jen nečinně přihlížel?

Snad proto, že On sám žil mezi chudáky těžce zkoušenými osudem, za pozemského života i nyní?

A právě mezi nimi Jeho prostá slova rozkvétala do okázalého bílého květu, který ani plevel rozsěvaný církví nedokázal zadusit?

Girolamo Savonarola svých slov nelitoval, opravdu ne.

Církev měla být tělem Kristovým, jenže nebyla.

Kristovo tělo se od církve odloučilo. Bloudilo světem bez domova.

Pastýř spal a ztracené ovečky se potácely sem a tam.

Za poslední noci, několik hodin předtím, než měla smrt přetřhnout Girolamovo pouto s temnotou kamenné cely, s kouzlem průzračného jarního počasí, s vůní mandloní, s nočním zpěvem kosa, s tichým přišeřím kláštera, s radostným hlaholem i dunivými údery kostelních zvonů, zaútočilo poslední pokušení, zčistajasna.

Girolamo Savonarola musel pohlédnout na Girolama Savonarolu, z duše do duše.

Jeho život stál před ním zcela obnažený, odloučený v mihotavě modrém světle, jako zalitý měsíčním svitem, tu krutým a holým, tu komíhavým, jako by přes něj přebíhaly mraky.

Jeho obnažený život překypoval pochybami, zdráháním.

A chvástáním.

Zatímco papež Alexandr se holedbal zlatou tíarou a ornátem zdobeným démanty, on zase svou chudobou a nesmlouvavostí.

Oba měli v očích chlad, oba byli slepí.

Oba měli přes veškerou pompéznost hlas slabý a bezmocný, jako dunící kov a zvučící zvon.

Savonarola zavrhl teplé měkoučké matrace, tělesné svody, velkolepou kariéru a vysokou pozici, hedvábné šaty, kočáry tažené koňmi, paláce, fontány, bujarou společnost krásných žen.

To byly jeho obětní dary Kristu.

Mučil své tělo pústem a nekonečnými nočními modlitbami, mučil ho okovy a bičem, vždy potají, aby se vyhnul obdivu ostatních.

Jenže právě tím se chvástal. Svou pokorou, svými tajnými oběťmi.

Před sebou samým.

Před Bohem.

A také před samotným Kristem.

Nikdy nepolíbil malomocného, nenavštěvoval choré na lůžku.

Neutišil plačící nevěstku, která onemocněla kvůli svému hříchu.

Nesnesl ve své blízkosti děti.

Nesmál se a ani nežertoval.

A v jeho přítomnosti se nesmál ani nikdo jiný; i to si uvědomil až dnes.

Po žebrákovi žádal, aby se vzdal posledního kousku chleba a jedině košile.

Ten nahý Girolamo Savonarola, ztracený v měsíčním svitu a rozechvělý chladem, na kterého pohlíží mučený Girolamo Savonarola po doteku Krista a který za několik hodin bude muset opustit tento svět, po celý svůj krátký život jen bloudil.

Stejně jako papež. Jako pastýř církve i jeho ovečky.

Bratr svých obětí ani sám sebe za utrpená muka nelitoval.

Podívoval se.

Zaujal místo Kristova pomocníka a nijak se nešetřil, protože Kristus potřebuje spolubojovníky.

Kristus potřeboval jeho.

Ale potřeboval on Krista?

Každý den se pravidelně modlil, i v noci, tak jako bojovník, z povinnosti.

Krista o nic nežádal, tedy pro sebe.

Odříkával modlitby, v nichž se prosilo o smilování, ale nikdy mu nepřišlo, že jemu samému se smilování dostane.

Za své hříchy očekával trest už na zemi a za ty, jež zde potrestány nebyly, pak u posledního soudu.

Ke Kristu se nepřiblížil a ani Kristus k němu.

Teď, když mu zbývalo vykonat poslední úkol, vlastní smrt, Krista pochopil.

A nyní už je pozdě. Nebo ne?

Pokud ano, proč se mu potom dostalo tak velkého milosrdenství a jeho poslední hodiny naplňuje takové teplo, světlo a blízkost dosud nepoznaného smutku?

Piazza della Signoria ztichla, na popraviště kráčeli v tenkých bílých košilích bratři Girolamo, Domenico a Silvestro Maruffi.

Kněžna Vasariová se snažila rozluštit Savonarolův výraz, avšak jeho tvář zůstávala tvrdá a nepřístupná jako vždy, ovšem domýšlivost ani jízlivost v ní nespátřila.

Zhrouťí se, bude prosit o milost?

Koho?

Papeže? Církev, své katy?

Nebo samotného Boha?

Stěží.

Je to pyšný muž. Dokud bude při vědomí, nezhroutí se.

Až bude vědomí ztrácet, pak teprve ano, rozloží se na krev, moč a bezděčný výkřik, podobně jako všichni popravovaní.

Obžaloba se četla dlouho, obvinění bez pohnutí poslouchali.

Dav na náměstí se začal nervózně ošívát, nudila se už i kněžna.

Proč tady je?

Aby se ujistila, že se Savonaroly a jeho hrůzostrašného očistného hnutí skutečně zbaví?

Jen proto?

Krev ani lidské výměšky vidět netoužila, natož slyšet výkřiky bolesti.

Na nadpozemská znamení, náhlá zatmění jarního dne následovaná hromy a blesky z nebeské říše, popravdě nevěřila.

Na něco čekala, ale nevěděla, na co přesně.

Všichni čekali.

Když popravovali nějakého šlechtice, stála kněžna svému muži po boku a nehybně upírala pohled před sebe.

Bála se.

Bála se toho triumfálního a škodolibého běsnění, jež na náměstí propuklo, když plameny olizovaly vystrašeného odsouzence na smrt,

který ještě před nedávnem plný života nadutě cválal středem náměstí, aniž bral na kohokoli ohledy.

Takovým jako on dal Bůh všechno už do vínku a teď si to zase všechno bral a lid měl právo se ze spravedlivého Božího trestu radovat.

A ten, jemuž ostatní záviděli jeho osud, než se ocitl na hranici, by byl nyní svůj úděl vyměnil i s bezrukým žebrákem.

Tlačili se lidé před popravištěm proto, aby jim jejich vlastní nesnesitelný život připadal alespoň na chvíli snesitelný?

A je vůbec jejich život nesnesitelný?

Jaro se pokaždé rozpuklo všem stejně.

Nebo ne?

Voní rozkvetlá mandloň v zapadlých uličkách, voní tam oregano, tymián a bazalka rozrostlé na vršcích za městem, anebo jarní slunce zesílí zápach linoucí se z výkalů, shnilých zbytků jídla vyházených z oken a ubitých potkanů, až se z něj člověku nepostřehnutelně dělá celý život špatně, záhy se shrbí, projeví se u něj slaboduchost a zatrpkne?

A je radost někoho takového nezbytně škodolibá?

Jaro možná neznamená pro každého totéž, možná opravdu ne.

Kněžně odbíhaly myšlenky, vyhýbaly se výjevu, který se měl zakrátko odehrát a osvobodit město od zlého, nedopadne-li to tedy tak, že ho uvrhne do něčeho ještě horšího.

To nastane, pokud poprava tří mnichů nakonec přece jen není Boží vůlí.

Kdo bude vinen pak?

Církev bratra Girolama exkomunikovala, učinil to sám papež Alexandr.

Papež je zástupce Krista na zemi, takže musí být neomylný. Neuposlechnout jeho příkazu je hřích, je to odporování Kristu.

Fra Girolamo založil ve Florencii novou říši, v jejímž čele nestál zástupce Krista, ale Kristus sám.

Tak to mnich prohlašoval.

Pokud měl pravdu, pokud si ho Bůh skutečně vyvolil za proroka s úkolem připravit město na druhý Kristův příchod, pak se církev a papež mýlili.

Popravou proroka přivolá papež na celé město klatbu.

Z Florencie se stane nová Sodoma, kterou oheň spálí na prach, její obyvatelé nenaleznou u nikoho slitování. Kdo se zastaví a na zkázu Florencie jen pohlédne, promění se v solný sloup jako Lotova žena.

Obvinění byla konečně dočtena.

Kněžně se náhle zachtělo uniknout drsnému a nejistému závěrečnému aktu, který přihlížející extaticky rozdivočí.

Sloužící Alrigo, Lucca a Gualtiero, vyslaní kněžnou zachytit Girolamova poslední slova, se již protlačili k popravišti na doslech. Vylíčí jí události tak podrobně, jak jen si bude přát.

Dala si zavolat kočího Popa s kočárem a komorné Aldene přikázala, aby ji doprovodila. Ta nedokázala skrývat, jak ji to zrdtilo.

Kněžna jí upřela požitek z pachu škvařícího se lidského masa, z opojení hromadným vzrušením.

Nad zklamáním své komorné se jen pousmála. Tohle bude její dnešní dobrý skutek, možná vůbec ne bezvýznamný.

Přišlo jí, že němé rozmrzelosti krásné a horkokrevné dívky se spolu s ní usmívá i Bůh.

Po večeři si nechala zavolat Alrigo, Luccu a Gualtiera do zahrady.

Už se zešeřilo, fontána po dlouhé době znovu stříkala a její zurčení se prolínalo s plachým kosím trylkováním.

Kněžna se posadila na kamennou lavičku u fontány. Vedle ležely na hromadě drny, tráva z nich trčela na všechny strany.

Pod těmito hroudami hlíny, ve dvoumetrové hloubce, přečkaly v jutových pytlích největší cennosti Vasariových téměř dva roky.

O tajném úkrytu nevěděl nikdo jiný než kníže a kněžna.

„V těchto dobách nesmíme věřit absolutně nikomu,“ prohlásil upocený a zadýchaný kníže, když za mračné noci onu jámu kopal.

Totéž opakoval neustále, od prvních dní jejich společného soužití.

Kněžna si volala sloužící k fontáně po jednom. Chtěla se přesvědčit, jestli všichni slyšeli Girolamova poslední slova stejně.

Jako první za ní přišel Gualtiero, nejstarší z těch tří.

Byl opilý, to viděla už zdaleky; snažil se jít rovně a udržet se na úzkém dlážděném chodníčku.

Připomínal důležitě našlapující husu.

„Bylo bratru Girolamovi dovoleno pronést poslední slova?“ zeptala se kněžna.

„Nebylo,“ odpověděl Gualtiero. „Ale řekl je tak jako jak.“

„Tak jako tak? Co řekl?“

„Nejdřív pověsili ty dva, pomalu. Až potom je upálili.“

„Jaká byla jeho poslední slova, slyšels je?“

„I upalování se vleklo, naschvál.“

„Takže jsi neslyšel, co říkal?“

„Ne moc jasně, ti dva pořád žili. Sténat přestali, až když jim oheň spálil krk, takhle. Pěkně do hloubky. Tak to chodí vždycky. Nohy se zatřepotají až úplně nakonec.“

„Zavolej mi Luccu, možná že ten něco slyšel.“

Gualtiero přemýšlivě zamžoural.

„A jsme vyrovnaný.“

„Co prosím?“ zeptala se kněžna.

„A jsme vyrovnaný. To řekl Girolamo Savonarola, než mu oheň sežehl krk.“

„Jsi si jistý?“

„A jsme vyrovnaný. Tak to řekl, přísahám.“

„Vyrovnání s kým?“

Gualtiero znovu zamžoural, jak se pokoušel soustředit.

„Nejspíš s papežem. Nebo vlastně ne, vždyť papeže nepopravili. Tak asi s nějakým karetním kumpánem. Třeba dlužil jinýmu mnichovi a teď už mu to nemusí splácet. Nebo teda... jak jen to... se samotným Kristem říkal, fakt že jo. Jsme vyrovnaný, oba popravený, oni totiž...“

Kněžna ho poslala pro Luccu.

Luccovi nedůvěřovala.

Byl úlisný, ale chytrý, jemu by se mohlo podařit poslední chvíle Girolama Savonaroly vylíčit tak, aby to mělo hlavu a patu.

I Lucca byl opilý.

Oči měl zarudlé a něco ho velmi rozveselovalo. Tu a tam se uchechtl.

„Dostal bratr Girolamo možnost před popravou něco říct?“ zeptala se kněžna.

„Dostal a mluvil, mluvil dlouho.“

„O čem?“

Lucca plácal páté přes deváté, bublal smíchy a z posluchaččina výrazu ve tváři se pokoušel vyčíst, kam má příběh nasměrovat.

Kněžna ho rozezleně odehnala.

Alrigo byl ze sloužících nejmladší, teprve třináctiletý, snivý a vážný chlapec.

Zastavil se v uctivé vzdálenosti od kněžny, snažil se jí dívat do očí, ale nemohl si pomoci, aby nepokukoval po fontáně.

V provozu ji viděl vůbec poprvé.

Čirá voda tryskala z úst ryby, kterou drželo v náručí nahé rohaté dítě.

Dítě ani rybu Alrigo dosud nikdy nespatriil, protože i socha spočinula na několik let pod zemí.

Kněžna se zahleděla na očarovaného chlapce a zalitovala, že k popravišti poslala i jeho. Tento ukvapený příkaz bude muset zahrnout do pátečního pokání.

Jen z čiré zvědavosti byla ochotna vystavit nevinnou duši poskvrně.
Tak to vypoví a bratru Abramovi se bude takové bystré a přísné doznání líbit.

„Tys ještě nikdy neviděl fontánu?“ zeptala se kněžna.
„Jen ve městě, když jsem byl malý.“

Kněžna se pousmála.

Dětství měl tenhle chlapec dávno za sebou, pracoval už několik let.
A přesto mu v očích zůstal nevinný jas, jenže ten zanedlouho pohasne.

Girolamo Savonarola nechal ve městě zabeďnit i fontány.

A teď z něj zbývala jen chladnoucí kupka popela, kterou brzy rozpráší do Arna, aby jeho tělo nevstalo z mrtvých ani v soudný den.

„Takže jsi stál vedle popraviště?“ zeptala se kněžna. „Jak se ti fra Girolamo jevil?“

„Byl klidnější než ti druzí dva. Smutný.“

„A nebál se?“

„Nemyslím, nevypadal na to. Co je to za rybu?“

„Netuším,“ zasmála se kněžna. „Nikdy jsem o tom nepřemýšlela.
Odehrálo se na piazzze něco zvláštního?“

„Nevím. Co máte na mysli?“

„Vypadalo všechno jako obvykle? Nezatmělo se například na chvílku nebe?“

Chlapec se na ni zkoumavě zahleděl, snažil se pochopit, kam tím kněžna míří.

„Nezatmělo. Teda na chvílku vlastně ano, zamračilo se.“

„Pronesl bratr Girolamo nějaká poslední slova?“

„Ano.“

„A jaká?“

Chlapec se zamyslel, znovu soustředěně upřel zrak na rohaté dítě a rybu, ze které tryskala voda. To si vážně nevzpomene?

„Myslím... myslím, že říkal: Dokonáno jest...“

„Co je dokonáno?“

„To neprozradil.“

Kněžna přikývla a chlapce propustila.

Dokonáno jest.

To hoch opravdu neví, že tak zněla poslední slova Krista?

Anebo podvědomě zopakoval Kristova poslední slova, aniž tušil jejich původ, jen aby kněžně udělal radost?

Co pronesl Girolamo Savonarola ve skutečnosti?

Řekl vůbec něco?

To se kněžna nikdy nedozví. Ani nikdo jiný.